

**POSTKOLONYAL GERİ GÖÇLER
(HIKIAGE) BAĞLAMINDA JAPON SİBİRYA
TUTSAKLARININ EDEBÎ TEMSİLİ:
SAKURABA KAZUKI'NİN
*KIRMIZIGİLLER EFSANESİ***

**LITERARY REPRESENTATION OF JAPANESE
SIBERIAN INTERNEES IN THE CONTEXT
OF POSTCOLONIAL RETURNS (HIKIAGE):
SAKURABA KAZUKI'S *RED GIRLS: THE LEGEND
OF THE AKAKUCHIBAS***

MELEK ÇELİK*

ÖZET

Bu makale, II. Dünya Savaşı sonrasında Japon İmparatorluğu'nun eski sömürgelerinden Ana kara Japonya'ya doğru gerçekleşen postkolonyal geri göçler (hikiage) bağlamında, Sibiryâ tutsaklarının edebî temsilini Sakuraba Kazuki'nin *Kırmızıgiller Efsanesi* (*Akakuchibake no Densetsu*) (2006) romanı üzerinden incelemektedir. Çalışmanın amacı, Sibiryâ'dan dönen Japon savaş esirlerinin imparatorluk sonrası ve Amerikan işgali altındaki Japonya'da neden kalıcı bir toplumsal kabul göremediğini ve uygulanan dışlamanın romanda hangi söylemsel stratejilerle kurgulandığını ortaya koymaktır.

Makale, Petersen'in Beş Göç Tipi Kuramı ile postkolonyal kuramsal çerçeveyi birlikte kullanarak *naichi/gaichi ayrımı*, yer-yerinden edilme ve erkeklik-aile-utanç eksenlerindeki kimlik tartışmalarını göç literatürüyle ilişkilendirmektedir. Eleştirel söylem çözümlemesine dayalı yakın okuma yoluyla, eserde Sibiryâ tutsaklarının "kadın-erkek" figürü etrafında inşa edilen temsili çözümlenmiştir. Ailenin toplumu sembolize eden bir ideolojik birim, geri göçün ise hukuken tamamlanmış fakat sosyolojik olarak askıda kalmış bir süreç olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bulgular, Sibiryâ'dan geri göç edenlerin, yalnızca bir nüfus hareketinin öznesi

* Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, melekka@comu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2706-0188>

Makale Gönderim Tarihi / Received on: 30/09/2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted on: 10/06/2026

değil, savaş sonrası Japonya’da utanç, dışlama ve intihar üzerinden işleyen bir toplumsal kontrol mekanizmasının nesneleri olarak temsil edildiğini göstermektedir. Çözümleme sonucunda günümüz Japon edebiyatında, geri göç edenleri okuyucu nezdinden gayri meşrulaştıran ideolojik söylem üretimi de ortaya çıkarılmıştır.

ANAHTAR KELİMELELER: Geri Göç, Hikiage, Hikiageşa, Japon Sibirya Tutsakları, Sakuraba Kazuki

ABSTRACT

This article examines the literary representation of Siberian internees in the context of hikiage from the former colonies to Japan, after World War II, through Sakuraba Kazuki’s novel *Red Girls: The Legend Of The Akakuchibas* (2006). The aim of the study is to reveal why Japanese internees of Siberia failed to gain lasting social acceptance in occupied postwar Japan, and the discursive strategies employed in the novel to construct this lack of acceptance. Using Petersen’s Theory of Migration and a postcolonial theoretical framework, the article connects identity debates on the naichi/gaichi distinction, place-displacement, and masculinity-family-shame axes to migration literature. Through a close reading based on critical discourse analysis, the work’s representation of Siberian internees, constructed around the “man-woman” figuration, is analyzed. The family is revealed as an ideological unit symbolizing society, while repatriation is a legally completed but sociologically suspended process. The findings demonstrate that repatriation from Siberia was represented not only as the subjects of a population movement but also as objects of a social control mechanism operating through shame, exclusion, and suicide in postwar Japan. The analysis also reveals the ideological discourse produced in contemporary Japanese literature that delegitimizes returnees in the eyes of readers.

KEYWORDS: Repatriation, Hikiage, Hikiagesha, Japanese Internees in Siberia, Sakuraba Kazuki

GİRİŞ

Sakuraba Kazuki 1971’te Shimane’de doğmuş, günümüz Japon kadın yazarlarından. Yamada Sakuramaru adını da kullanmakta ve 1999 yılından bu yana yazarlık faaliyetlerini sürdürmektedir. 2008 yılında Benim Erkeğim (*Watashi no Otoko*) eseri ile Naoki Ödülü’nü, *Kırmızıgiller Efsanesi* (*Akakuchibake no Densetsu*) ile de 60. Japonya Gizem Yazarları Birliği Ödülü’nü almıştır. Yazar, Shinchōsha Yayınevine bağlı olarak yazmaktadır (Shinchōsha, 2025).

Kırmızıgiller Efsanesi’nde zaman, 1953’ten 2000’lere kadar sürmekte;

hikâye, Tottori'nin Benimidori Köyü'nde geçmektedir. Hikâyedeki ana anlatı; baş karakter Manyō, onun kızı ve kız torunundan oluşan üç nesil kadının hayatıdır. Manyō, Benimidori'deki ailelerden biri tarafından evlatlık alınarak büyütülür ve yetişkin olduktan sonra Kırmızıgiller ailesinin en büyük oğlu ile evlenir. Kırmızıgiller, antik zamanlarda Kore Yarımadası'ndan Benimidori'ye gelerek yerli Japonları dağlara sürmüş bir geçmişe sahiptir. Aile, Benimidori'de bir demir işletmesi kurarak bölgenin en varlıklı gücü hâline gelmiştir. Eserde dikkat çeken nokta ise Manyō'nun tek arkadaşı Midori ile olan ilişkisidir. Midori, Benimidori'nin ikinci varlıklı ailesi olan Kurobishi ailesinin iki çocuğundan birisidir. Midori'nin hayatı ve Manyō ile arasındaki ilişki, Midori'nin ağabeyi etrafında şekillenir. Midori'nin ağabeyi, Kurobishi ailesinin soyunu sürdürmesi beklenen, ailenin tek oğludur. Ağabey, II. Dünya Savaşı'na gitmiştir. Cephede Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) eline düşerek Sibiry'a tutsak olarak götürülmüştür. Ağabey esaretten kurtularak Japonya'ya geri döner. Ancak artık erkek değil bir "kadın-erkek" (*onna-otoko*) (Sakuraba, 2006, s. 25) olarak anlatıya alınır. Daha sonra bir trenin önüne atlayarak intihar eder. Sibiry tutsaklığı terminolojide "*yokuryū*" olarak ifade edilmekte veromanda (Sakuraba, 2006, s. 24) da aynı şekilde kullanılmaktadır. "Yokuryū", II. Dünya Savaşı sonrasında SSCB tarafından Japonların Sibiry'da tutsak alınması fenomeni ve Japon tutsak/lar anlamlarının üçünü birden taşır. Buradan hareketle, bu çalışma, memleketine dönen Japon Sibiry tutsaklarının edebî temsilini "Midori'nin ağabeyi" karakteri üzerinden tartışmayı hedeflemektedir.

Çalışmada sırasıyla 1) göç kuramı ele alınacak, 2) romandaki söylemin art alan ve bağlamı olarak Japonya'nın postkolonyal geri göçlerinin tarihi ve yapısı açıklanacak, 3) Midori'nin ağabeyi karakteri, esaret, göç, cinsel istismar, kimlik, aidiyet, toplumsal kabul, savaş sonrasında Amerikan İşgal Kuvvetleri (General Headquarters, GHQ) etkeni açısından incelenecektir. Postkolonyal yazında sıklıkla ortaya çıkan karakterin kolonyal geçmişe sahip ana vatanlarında yaşadıkları kuşatılmışlık hissi, aidiyet ve ötekileştirme sorunları irdelenecektir. Ayrıca Japonya'nın kolonyal geçmişinin şimdinin peşini bırakmaması, yer ve yerinden edilmişlik fenomenleri de tartışmaya dâhil edilecektir.

Çalışma; Sakuraba Kazuki'nin, *Kırmızıgiller Efsanesi*nde Sibiry tutsaklığı ve tutsakların savaş sonrası geri göçünün "Midori'nin ağabeyi" figürü üzerinden nasıl temsil edildiğini eleştirel söylem çözümlemesine dayalı bir yakın okuma ile incelemektedir. Çalışmanın temel araştırma soruları şu şekildedir:

(1) Roman, Sibiry'dan dönen tutsakları hangi söylemsel stratejilerle temsil etmektedir ve romanda söylem, nasıl bir ideolojik yeniden üretim yapmaktadır?

(2) Romandaki kurgu, zorunlu geri göç, erkeklik, aile ve utanç arasındaki ilişkilerin temsilini nasıl yapmaktadır?

(3) Romandaki kurgulama, Ravenstein ve Petersen'in göç tipolojileri ile hangi noktalarda kesişmekte ya da onlardan ayrılmaktadır?

Romanda aile, Japon toplumunu temsil eden bir ideolojik yapı, savaş sonrası Japonya'daki geri gelenleri dışlayan ideolojik üretimin sosyal pratik alanı olarak kavramsallaştırılacak ve roman bu çerçevede içinde çözümlenecektir.

YÖNTEM

Bu çalışma, eleştirel söylem çözümlemesi ve yakın okuma tekniklerini birlikte kullanan nitel bir araştırmadır. Eleştirel söylem çözümlemesi, dilsel seçimler ile bunların üretildiği toplumsal ve tarihsel bağlam arasındaki ilişkileri görünür kılmayı amaçlar. Bu yönüyle, göç, savaş, erkeklik ve aile gibi sosyolojik temalarla edebî söylem arasındaki kesişimleri incelemeye elverişlidir. Çalışma, eleştirel söylem çözümlemesi literatüründe Norman Fairclough'un söylem-toplum ilişkisini üç düzeyde (metin, söylemsel pratik, toplumsal pratik) ele alan modelinden (Fairclough, 1992, s. 3) ve Teun A. van Dijk'in söylem-biliş-toplum eksenli tartışmalarından (Dijk, 1993, s. 459) yararlanmaktadır. Fairclough, metinlerin söylemin bir boyutu olduğunu savunmakta ve "söylemler yalnızca toplumsal varlıkları ve ilişkileri yansıtmaz veya temsil etmez, onları inşa eder veya 'oluşturur'" demektedir. van Dijk ise söylemin, egemenliğin (yeniden) üretilmesi ve meydan okumadaki rolüne vurgu yapmaktadır. Böylece edebî metinlerin ideolojik üretim olarak ele alınmasına zemin sağlanmaktadır.

van Dijk; eleştirel söylem çözümlemesinde makro yapı olarak başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, art alan ve bağlam bilgisi, olay taraflarının olayları değerlendirmesini ele alır. Mikro yapı olarak ise metin bazında sentaktik çözümleme, yerel bağdaşıklık, sözcük seçimleri ve retorik çözümlemelerini kastetmektedir (Özer, 2022, s. 43).

Güvenek (2023, s. 108), söylem çözümlemesinin dil ve dil kullanımına ayrıntılı bir şekilde yaklaştığını belirtmektedir. Bu yol ile metinde gömülü olan semantik yapıyı, metodolojinin uygulanması ile açığa çıkardığını ifade etmekte ve van Dijk'in söylem analizi teorisini şu şekilde açıklamaktadır: Toplumsal güç kullanımı ile yapılan suistimal ve tahakküm süreçleri toplumda oluşan ve sürekli yeniden üretilen toplumsal eşitsizliklere direnç gösteren metin ve ideolojilerin ortaya çıkarılması için bir çözümleme yoludur. Teorinin eleştiri kısmı ise toplumsal güç kullanımı ve ideolojik üretim yeri olarak metinlerdeki söylemlerde bulunan eşitsizliklerin araştırmacı tarafından ortaya dökülmesidir.

Analizin birimi, romanın Sibiryâ tutsaklığı ve savaş sonrası geri dönüş

deneyimini işleyen bölümleridir. Ön inceleme aşamasında metinde “esaret,” “geri dönüş,” “beden,” “utanç,” “intihar,” “aile,” “erkeklik” ve “normallik” temalarının yoğunlaştığı sahneler belirlenmiş; özellikle Midori’nin ağabeyinin Sibirya deneyimine, köye dönüşüne ve intiharına odaklanan pasajlar örneklem olarak seçilmiştir. Seçilen alıntılar şu ölçütlere göre kodlanmıştır:

- 1) Sözcük ve ifade düzeyinde etiketleme, metafor ve benzetmeler,
- 2) Bakış açısı, anlatı odağı ve kimin konuşabildiği/kimin susturulduğu,
- 3) Mekân kurgusu (köy, aile evi, liman vb.),
- 4) Beden, cinsiyetlendirilmiş imgeler ve fallus söylemi,
- 5) Kimlerin “normal,” kimlerin “anormal” veya “utanç kaynağı” olarak konumlandırıldığı.

Kodlama süreci açık kodlarla (örneğin “kadın-erkek,” “parçalanmış beden,” “aileden dışlanma,” “intihara yönelten utanç”) başlatılmış; ardından bu kodlar üç üst kategori altında toplanmıştır: (1) zorunlu göç ve yerinden edilme, (2) ailenin toplumu temsil eden bir mikro-disiplin alanı olarak işleyişi, (3) erkeklik ve utanç rejimi. Romanın ilgili bölümleri, bu kategoriler çerçevesinde tekrar tekrar okunarak söylemsel örüntüler ortaya çıkarılmıştır.

Araştırmada hem Japonca kaynaklara erişilerek “içeriden” bir okuma, hem de savaş sonrası Japonya’ya coğrafi olarak dışarıdan bakan bir yorumlama geliştirilmiştir. Böylece öz düşümsel bir dikkat ile özellikle Sibirya tutsakları ve *hikiageşa* üzerine mevcut Japon literatürü ile Türkçe göç yazını birlikte düşünülmüştür.

GÖÇ-GERİ GÖÇ BAĞLAMINDA KURAM, TARİH VE JAPONYA

Göç, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlüğünde (TDK) “Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi; taşınma, hicret, muhaceret” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2019). İnsanlık tarihinin ilk göçlerinin iklim koşullarına, savaş, kıtlık ya da coğrafi nedenlere bağlı olduğu düşünülmektedir. Daha sonraki göçlerin ise ekonomi, din, siyaset, kültür, eğitim ve sanayileşme gibi faktörlerden kaynaklandığı savunulmaktadır. Ayrıca 16. yüzyıldan itibaren coğrafi keşifler, köle ticareti, kapitalizmin yükselişinden doğan iş gücü ihtiyacı, göçün sebeplerini teşkil etmiştir. 19. yüzyıldan sonra ise Avrupa’daki endüstriyel gelişmelerin tetiklediği istihdam amaçlı kente göç ve II. Dünya Savaşı sonrasında Batı Avrupa’ya yönelen işçi göçleri, dünya tarihinin temel göç akımlarıdır. 1970’lerden sonra yüksek vasıflı göçmenler dışındakilere yönelik göçmen politikaları sıkılaştırılmış, yasa dışı göçmenler gündeme gelmiştir (Uslu Ak, 2021). Diğer yandan I. Dünya Savaşı sonucunda yıkılan imparatorluklar ile eski sömürgeler arasındaki

imparatorluk sonrası göçler, I. Dünya Savaşı ile başlamış, II. Dünya Savaşı'nın bitişi ile yoğunlaşmış ve 1990'lara kadar sürmüştür. Bu süreçte milyonlarca kişi göçün öznesi olmuştur (Bosma ve diğerleri, 2012.)

Japon İmparatorluğu döneminde, büyük bir Japon nüfusu sömürgelere yayılmıştı. II. Dünya Savaşı'nın bitmesi bu nüfusun geri göç etmesine sebep olmuştur. 1945 ile 1954 arasında 6.240.000 Japon, eski sömürgelerden ana kara Japonya'ya geri göç etmiştir. Bu sayı ise zamanın Japon nüfusunun %10'una denk gelmektedir. Aynı yıllarda Japonya'da bulunan yabancı etnik kökenliler, kendi vatanlarına geri göç etmişlerdir. Bu iki geri göç senkroniktir (Park, 2020, s. 113).

1945 sonrasında Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nde görev yapan Warner (1949, s. 272) ise, Pasifik Savaşı'nın bitmesinin ardından 1949 yılı itibarı ile yarısı silahlı kuvvetlerden olmak üzere, 6.600.000 Japon vatandaşının Japonya dışında bulunduğunu kaydetmektedir.

Dower'a (1999, s. 48-49) göre savaş bittiğinde, yaklaşık olarak 6.500.000 Japon, eski Japonya'nın sömürge bölgeleri olan denizaşırı topraklarda ve Sibiry'a'da bulunuyordu. Bunların 3.500.000'i asker ve denizciler, geri kalanı ise orta ve alt sınıf bireylerden oluşan kadın ve çocuklardı. Bu nüfusun 2.600.000'i Çin'de, 1.100.000'i Mançurya'da bulunuyordu. Ayrıca yaklaşık 600.000 Japon askeri Güney Mançurya'daki Kuril Adaları ve Darien-Port Arthur yerleşim bölgesinde silahlarını bıraktı. Tayvan'da 500.000'den fazla ve Kore'de 900.000'den fazla Japon vardı. Güneydoğu Asya ve Filipinler'deki sayı, savaşın sonunda neredeyse 900.000 idi ve bunların çoğu askeri personeldi. Japonya'nın parçalanmış ordusunun diğer yüz binlerce askeri, Pasifik'teki dağınık adalarda mahsur kalmıştı.

Savaş sonrası Japonya'da; iktidara yakın düşünürler, milletin safkan Japonlardan oluşturulması gerektiği söylemini dile getirmişlerdir. Bu nedenle postkolonyal geri göçler aynı zamanda Japonya için milliyetçi bir iktidar söyleminin sosyal pratikteki karşılığıdır. Geri göç eden Japonlar marjinalize edilmiş ve toplum dışına atılmaya çalışılmıştır. Devlet ise onları yeniden-millileştirme (re-nationalization) yolu ile demilitarize ve demokratize edilmiş yeni Japon rejiminde de iyi bir vatandaş haline getirme politikasını izlemiştir (Park, 2020, s. 113).

Modern göç kuramlarının çıkış noktası Ravenstein'in *Göç Kanunları*'dır. Ravenstein'a (1885) göre göçün yedi temel kanunu şöyledir:

- 1) Kısa mesafeli merkeze doğru göç akımları çoktur,
- 2) Kentsel ekonomik gelişmeler göçü çeker,
- 3) Göçün kendisi amaç değildir, yayılma ve emme süreçleri uyumlu işler,
- 4) Her göç dalgası karşı bir göç dalgası oluşturur,

5) Uzun mesafeli göçler ekonomik merkezlere doğrudur, kısa mesafeli göçler aynı merkezlere kademeli olarak gelişir,

6) Kentsel yerlilerin göç eğilimi kırsal kökenli olanlara göre daha düşüktür,

7) Kadınların göç eğilimleri erkeklerden daha fazladır.

Ravenstein göç kuramını 19. yüzyılda Avrupa, Amerika, Rusya ve İtalya'daki nüfus sayımlarına dayandırarak formüle etmektedir.

Diğer yandan Petersen'in (1958) Beş Göç Tipi Kuramı göçleri; ilkel göçler, zorunlu göç (forced migration), yönlendirilen göçler (impelled migration), serbest göçler ve kitlesel göçler olarak sınıflandırmaktadır. Buna ek olarak göçte, hareket ettirici etken, göçmenlerin motivasyonları ve göçün sosyal nedenlerinin de birer belirleyici olduğunu ortaya atmıştır. Zoraki ve yönlendirilen göçlerde, hareket ettirici etkeni ve sosyal durumun yarattığı baskıyı şu şekilde tanımlamaktadır:

İlkel göçlerde harekete geçirici etken ekolojik baskı iken, zorunlu göçlerde bu etken devlet veya işlevsel olarak eş değer bir toplumsal kurumdur. Bu sınıfı, göçmenlerin ayrılıp ayrılmama konusunda bir miktar karar verme gücüne sahip olduğu zorunlu göç ve bu güce sahip olmadıkları yönlendirilen göç olarak ikiye ayırmak faydalıdır. Genellikle ikisi arasındaki sınırı, yani seçimin nominal hale geldiği noktayı belirlemek zor olabilir. Ancak analitik olarak ayırım nettir ve tarihsel olarak da genellikle böyledir (Petersen, 1958, s. 261).

Burada Petersen, göçte etkenin devlet ya da ona eş değer bir toplumsal kurum olması durumunu, zorunlu göç olarak tanımlamaktadır. Petersen (1958) bu zorunlu göçlerde, göçmenlerin yaşam tarzında değişiklik meydana gelmemesi durumunu muhafazakâr göç olarak tanımlamaktadır. Buna karşın yenilikçi göçte, göçmenler emek güçlerini başka yerlerde kullanabilmek üzere göç etmeye teşvik edilmişlerdir. Yenilikçi göçte ise göçmenlerin yeni yaşamlarında, davranış kalıplarında bir değişiklik oluşması esastır.

Yukarıda değinildiği gibi Japonya'nın postkolonyal geri göçleri 1945 yenilgisi ile başlar. Aynı zamanda 1945 yılı Japonya'da Amerikan işgalinin başladığı yıldır.

Japonya'da 1945-1952 yılları arasında askeri ve kültürel Amerikan işgali devam etmiştir (Salgar, 2024). 1945'te Japon Hükümeti, ana kara Japonya dışında kalmış Japonların oldukları lokasyonlarda kalmalarına karar vermiştir. Ancak ABD, bu nüfusun Japonya'ya geri dönmesi emrini Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'ne göndermiştir (Yasuoka, 2014). Bu nedenle Amerikan İşgal Kuvvetleri, eski denizaşırı topraklardaki Japonları seri bir şekilde ülkeye getirme uygulamasını başlatmıştır. Sibirya'dan hikiage hareketi de 1945'ten bir yıl sonra gündeme gelmiştir. 1946'da ABD-

SSCB arasında savaş esirlerinin geri gönderilmesine ilişkin bir anlaşma imzalanmıştır. Böylece Sibirya tutsaklarının büyük bir kısmı ilk etapta 1946-1949 arasında Japonya'ya geri getirilmiştir.

Kısacası Japonya'nın imparatorluk sonrası geri göçleri Amerika'nın kararını aldığı, SSCB'nin sürecinde yer aldığı, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri ve Japon Hükümeti'nin uygulamaya geçirdiği bir zorunlu geri göç hareketidir. Esirler, Japon Hükümeti tarafından gemilerle taşınmış, 26 Aralık 1956'da Sibirya'daki toplama kamplarından son geri çekme gemisi olan Kōan Maru, Maizuru Limanı'na gelmiştir. Ancak geride kalanlar da olmuştur, elde bulunan kayıtlara göre tutsaklık süreci 11 yıla kadar uzayan tutsaklar mevcuttur. Ölenler ve tutsaklara ilişkin bilgiler halen Rusya Federasyonu'nun Japonya'ya sağladığı verilerle sınırlı kalmaktadır (Yamada, 2004). Bu mobilite süreci, süreçte etkenin Amerika, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri, SSCB, Japonya, yani kuramdaki karşılığı ile "devlet veya işlevsel olarak eş değer bir toplumsal kurum" olması yönü Petersen'in zorunlu göçler grubunda sınıflandırılmalıdır. Bu göç, Petersen'in kuramına göre, göç edenlerin yaşam tarzlarında büyük bir değişikliğe yol açtığı için yenilikçi göçtür.

Bosma ve diğerleri (2012) postkolonyal geri göçler arasında Mançurya'dan büyük bir nüfusun Japonya'ya geri geldiğini kaydetmektedirler. *Kırmızıgiller Efsanesi*'nde Sibirya'dan gelen karakterin temsil ettiği grup, Mançurya'da bulunan ve SSCB tarafından Sibirya'ya esir olarak götürülen, burada iş gücü olarak kullanıldıktan sonra Japonya'ya geri getirilen Japon askerleridir.

Göç araştırmaları alanındaki Türkçe yazın Türkiye'nin göç alıp verdiği yakın coğrafya eksenindeki göçe ilgi göstermiştir. Japonya'nın postkolonyal geri göçlerini inceleyen iki öncü çalışma mevcuttur. DüNDAR (2022) geri göçleri karşılaştırmalı olarak ele alırken Salğar (2019), Mançurya ve Japon edebiyatı bağlamında hikiage fenomenine değinmiştir. DüNDAR (2004, 2008, 2013) ise Japonya'daki Türk ve Tatar diasporası tarihi alanındaki çalışmalarını sürdürmektedir.

Diğer yandan postkolonyalizm, sömürgecilik döneminde ortaya çıkan ve sömürge sonrası dönemde de devam eden iktidar yapılarının ve söylemlerin çözülmesini yapar. Bitmiş imparatorluk hegemonyasının izlerini de taşıyarak kültürel dönüşüm ve yeniden yapılanma bağlamında kimlik, temsil, melezlik ve direniş kavramlarını merkeze alır. Stuart Hall'a (2015, s. 222) göre "Temsil pratikleri her zaman konuştuğumuz veya yazdığımız konumları -ifade konumlarını- içerir." Buradan hareketle çalışma, romandaki yazarın söylemi ile Japon toplumunun hikiageşa grubuna karşı takındığı tutumu açığa çıkarmaya çalışmaktadır. Hall (2015, s. 223), kültürel kimliğin birinci anlamını tek, ortak, kolektif bir tarihe ve atalara sahip olmaya dayandırır: "Böyle bir kültürel kimlik anlayışı, dünyamızı derinden, yeniden şekillendiren tüm sömürge sonrası mücadelelerde kritik bir rol oynamıştır." Hall'ın Batı

merkezli incelemesi Japonya'nın imparatorluk sonrası bireysel ve kolektif kimlik buhranları, vatandaşlık algısı, kimlik ve aidiyet sorunları için de geçerlidir. Çünkü romandaki hikiageşa söylemi, kolonyal Japonya döneminde dışa yapılan göçlerin, postkolonyal dönemdeki geri göçlerini tarihî dayanak olarak almaktadır. Bu nedenle hikiage, yer ve yerinden edilmenin (Ashcroft ve diğerleri, 2004) Japonya örneğindeki ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Dolayısı ile hikiageşa, kolonyal dönemde ortaya çıkan ve postkolonyal Japonya'da devam eden iktidar yapılarının ve söylemlerinin de öznesidir. Postkolonyal teori bağlamında, romandaki savaş sonrası Japon kültürel kimliği ile Japon hikiageşa kimliği arasına sıkışmış kritik bir kimlik krizinin varlığı, çalışma sonucunda ortaya çıkacak yan verilerden olacaktır.

HİKİAGE VE JAPON SİBİRYA TUTSAKLARI

Japon İmparatorluğu'nun (1868-1945) sömürgeleri tanımı, coğrafi olarak Asya'daki Singapur, Malay, Endonezya, Tayland, Filipinler, Hong Kong, Tayvan, Kore Yarımadası'nı ve Japonya'nın yönetiminde söz sahibi olduğu Manshū'yu kapsamaktadır (Dower, 1999, s. 21-22).

Japon İmparatorluğu döneminde uluslararası insan hareketliliği oldukça yoğun olmuştur (Shin, 2010; Sin, 2015). Bu hareketliliğin daha çok imparatorluğun yayılma alanı içerisinde olduğu kaydedilmektedir (Yasuoka, 2014). Japon adalarından sömürgelere doğru yapılan yerleşimci sivililer ile askerlerin göçü, Japon politikaları ile desteklendiği için Petersen kuramına göre zorunlu ve yönlendirilmiş göçlerdir.

Japon İmparatorluğu döneminde göç ve mekân algısını belirleyen iki temel kavram *naichi* ve *gaichi*'dir. Naichi, sözlüklerde bir ülkenin "iç toprakları" olarak tanımlanır ve imparatorluk bağlamında Hokkaidō, Honshū, Shikoku ve Kyūshū'dan oluşan ana kara Japonya'yı ifade eder (Shōgakukan, 1993; Shinmura, 2008). Gaichi ise, bu çekirdek adalar dışındaki, imparatorluğun yönettiği Kore Yarımadası, Tayvan, Mançurya gibi "denizaşırı topraklar" için kullanılır.

Savaş sonrasında bu coğrafi ayırım, geri göç literatüründe *hikiage* ve *hikiageşa* terimleriyle birleşir. Hikiage, "geri çekme, geri alma" anlamları üzerinden eski denizaşırı topraklardan Japon nüfusunun ana kara Japonya'ya taşınmasını tanımlar. Hikiageşa ise bu göçün öznesi olan bireyleri (geri çekilenleri) ifade eder. Burada kullanılan anlamıyla hikiage, devletlerarası anlaşmalar ve işgal rejimi çerçevesinde yürütülen zorunlu ve yönlendirilen bir geri göç sürecidir. Hikiageşa ise Japonya'da postkolonyal kimliklerden bir tanesi olarak konumlandırılmalıdır.

Japonya'nın postkolonyal geri göçleri, coğrafi anlamda çok yönlü bir akımdır. Bu göçün çok yönlülüğünün bir örneği, ana kara Japonya'da ve Japon

ordusunun bünyesinde Mançurya'da bulunan Korelilerin Kore Yarımadası'na geri dönmesidir. Yukarıda ele alınan Ravenstein'in dördüncü göç kuralına göre, her göç dalgası karşı bir göç dalgasını oluşturur. Bu minval üzere, kolonyal dönemde ana kara Japonya'dan ve deniz aşırı topraklardan başlayan sivil ve asker hareketliliği, savaş biter bitmez karşı göç dalgasını doğurmuştur. Diğer yandan teniz aşırı topraklardaki Japon nüfusunun ana kara Japonya'ya göç etmesinde itme-çekme polaritesi de mevcuttur. Özellikle Sibiry'a'daki Japon tutsaklar söz konusu olduğunda, ABD, SSCB ve Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri, göçte itici kuvvet olmuştur. Ana kara Japonya bu tutsakların ana vatanı olarak çekici kuvvet pozisyonundadır. Petersen'in tanımladığı yönlendirilen göç şekli ile Koreliler ve Japonlardan oluşan askerler önce Mançurya'ya cepheye gönderilmiştir. SSCB bu askerleri 1945'te esir almış ve Sibiry'a'ya götürerek istihdam etmiştir. Sibiry'a tutsaklıkları; daha önce değinildiği gibi ABD, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri ve Japon Hükümeti'nin ortaklığı ile Sibiry'a'dan taşınmaya başlamıştır. Bu sürecin tamamında hareket ettirici etken kısmen SSCB ve buna ek olarak ABD, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri ve Japon Hükümeti olduğu için tam anlamı ile zorunlu ve yönlendirilmiş bir göç gerçekleşmiştir. İtme-çekme polaritesi açısından bakıldığında ise bu kurum ve devletler üçlüsü çekici güç, SSCB ise itici güçtür.

Mançurya'nın işgali için sevk edilen Japon askerleri, yani bir sonraki aşamadaki Sibiry'a tutsakları, bulundukları yerlerden ve kamplardan ayrılıp ayrılmama konusunda karar verme gücüne sahip olmamışlardır. Bu nedenle de yönlendirilen göçün öznesidirler. Ayrıca göçün öznelere emek güçlerini başka yerlerde -bu ana vatanları da olsa- kullanabilmek üzere göç etmeye zorlandıkları için Petersen'in kuramına göre Sibiry'a'dan göç, yenilikçi bir göçtür.

Postkolonyal bağlamda ise Sibiry'a tutsakları, güç ilişkilerinin kıskaçında, Japon İmparatorluğu, SSCB ve ABD, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri tarafından yerinden edilme, vatansızlaştırma, aidiyet ve kimliğin yok sayılmasına maruz bırakılmışlardır. Zamansal olarak ise Japon İmparatorluğu'nun yıkılışından sonraki sosyal bir fenomen olduğu için bu mobilitayı postkolonyal bir göç olarak tanımlayabiliriz.

1945'te Japonya yenilince, Yalta Konferansı'nda varılan gizli anlaşmanın ardından, SSCB lideri Josef Stalin, henüz yürürlükte olan Japonya-Sovyet Tarafsızlık Paketi'ni feshetmiştir. Stalin, Ağustos 1945'te Mançurya'da Sovyet işgalini başlatmıştır (Kiyomizu, 2018). Mançurya'da bulunan Japon Kantō Ordusu da Japonya'nın teslim olması ile birlikte teslim olmuştur. Japon subay ve askerleri SSCB tarafından gözetim altına alınmıştır. SSCB, 23 Ağustos'ta Devlet Savunma Komitesi'nin "500.000 Japon Savaş Esirinin Kabulü, Yerleştirilmesi ve Çalıştırılması Hakkında," 9898 sayılı kararını kabul

etmiştir. Bunu müteakip Japon subay ve askerleri savaş esiri olarak SSCB coğrafyasındaki çeşitli yerlere nakledilmişlerdir (Kiyomizu, 2018). Esirlerin sayısını Yamada (2004:171) yaklaşık olarak 600.000 olarak kaydetmektedir. Günümüzde, Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığı (2025), SSCB’de hayatını kaybeden Japonların isim listelerini güncelleyerek yayımlamaya devam etmektedir. Bu kayıtlarda, Tambov, Altay, Moldova Cumhuriyeti, Chita, Irkutsk, Krasnojarskij ve Kazakistan’daki 30 ayrı yerleşim yerinde ölen Japonların listeleri bulunmaktadır. Yani SSCB içerisinde Japon tutsaklar oldukça geniş bir coğrafyaya dağıtılmışlardır. Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığına göre, savaşın sonlarına doğru, 9 Ağustos 1945’te SSCB savaşa girmiş, Mançurya, Sahalin ve Kuril Adaları’ndan yaklaşık 575.000 asker ve diğer personeli Sibiry ve öteki yerlerde zorla alıkoymuştur. Bunların çoğu da hayatını kaybetmiştir. Ölen esirler hakkında Rusya’dan gönderilen en son belgelere dayanarak Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığı, aşağıdaki sayısal verileri yayımlamaktadır. Ölülere ilişkin bilgilerin raporlandırılması devam etmektedir:

Eski Sovyetler Birliği’nde yaklaşık 575.000 kişi gözaltına alındı (Moğolistan’dan yaklaşık 14.000 kişi dâhil), yaklaşık 473.000 kişi Japonya’ya döndü (Moğolistan’dan yaklaşık 12.000 kişi dâhil), yaklaşık 55.000 kişinin öldüğü kabul ediliyor (Moğolistan’dan yaklaşık 2.000 kişi dâhil), sağlık sorunları nedeniyle Sovyetler Birliği’ne girdikten sonra yaklaşık 47.000 kişi Mançurya veya Kuzey Kore’ye gönderildi. (Sibiry Tutsaklığında Ölenler, Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığı: 2025).

Bu esirler kamplarda ağır işlerde çalışmaya zorlanmış ve yetersiz gıda kaynakları yetersiz beslenmeye yol açtığı için birçoğu gözaltına alındıktan sonraki ilk yıl içinde tüberküloz ve tifüsün yayılması nedeniyle ölmüştür (Kiyomizu, 2018, s. 62). Sonuç olarak Japon Sibiry tutsaklarına ilişkin sayısal değerler net değildir ve esaretin ilk yıllarında, zorlu şartlar nedeni ile çok sayıda can kaybı yaşanmıştır.

Hikiage sürecinin ruhsal boyutlarına bakıldığında da oldukça sert bir tablo ortaya çıkmaktadır. Japon savaş esirleri Japon Ordusu’ndaki sert ast-üst ilişkilerini ve esaret sürecindeki zorlu şartları tecrübe etmişlerdir. Bu nüfus, eğitim seviyesi yüksek subaylar, askerî mühendisler, tarım, ticaret ve teknik alan uzmanları gibi donanımlı ordu mensuplarından oluşmaktaydı. Bunun da etkisiyle Sibiry, Orta Asya, Moğolistan gibi yerlerde alt yapı çalışmalarında kullanılmışlar ve bölgenin ekonomik gelişmesine büyük bir katkı sağlamışlardır (Yamada, 2004). Yani Sibiry tutsakları teknik bilgisi ve eğitim seviyesi yüksek bir gruptur ve esaret sürecinde iş gücü kaynağı olarak kullanılmışlardır. 1945’e kadar İmparatorluk Ordusu’nun onurlu ve yüceltilen neferleri sayılmış askerler, savaş yenilgisinden sonra esaret, zorlu kas gücü işleri ve soğuk hava ile yetersiz gıda çemberinin içerisinde kalmışlardır.

Diğer yandan Sibirya tutsakları ve SSCB'nin ideolojik eğitiminin nesnesi oldukları gerekçesi ile geri göçlerinden sonra, şüphe ile yaklaşılan bir nüfus olmuşlardır. Bu grup, esaretten Japonya'ya döndükten sonra Japonya'yı yönetmekte olan Amerikan İşgal Kuvvetleri tarafından "kızıl" tehlike olarak itham edilmiştir (Kiyomizu, 2018). Ayrıca Japon medyası da Sibirya'dan geri çekilenleri "Kızıl Geri Çekilenler (*akai hikiageşa*)" söylemi ile mühürlemiş ve Sovyet yanlısı olmakla suçlamıştır (Yasuoka, 2014). Japonca kaynaklar, Sovyet ideolojisinin etkisini sürdürmeyi uman SSCB'nin, 1945'te savaş esirlerini "Sovyetleştirmeyi" amaçlayan kademeli ideolojik eğitime başladığını vurgulamaktadır. Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri, Soğuk Savaş sürecinin etkisi ile geri dönen savaş esirlerinin ideolojik eğilimlerinden endişe duymuştur. Bu nedenle Japonya'ya geri dönenlerden Sovyet casusu olanları tespit etmek için sıkı sorgulama ve soruşturmalar yürütülmüştür. Savaş esirleri geri geldiklerinde, Japonya savaş sonrası dönemin küllerinden yeniden inşa sürecinin ortasında idi. Bu nedenle tutuklular zorlu bir yolda yürümüşlerdir. Bir kısmı ideolojik eğilimleri nedeniyle sorgulanmış, diğer bir kısmı ise tutukluluk koşullarının zorluğu nedeniyle fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklar yaşamış, kimisi ise "refah" yolunda ilerleyen Japonya'da toplumsal dışlamaya maruz bırakılmıştır (Kiyomizu, 2018).

Japon toplumunun geri gelenlere bakışı da Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin duruşundan çok farklı değildir. Çünkü Japonya'da "savaştan sonra hikiageşa, dışlayıcı bir bakış açısıyla farklı 'ötekiler'" olarak görüldü (Fujii, 2014). Yani Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin , esaretten dönen Japonları "kızıl" tehlike olarak görmesine ek olarak Japon toplumu da onları bir öteki olarak görmüştür. Bu nedenle hikiageşa nüfusunun Amerika ve Japonya tarafından olmak üzere çifte bir dışlanmaya maruz bırakıldığı ortadadır.

Bu ötekileştirmenin Japon toplumu açısından birden fazla sebebi vardır. Birincisi deniz aşırı topraklardan gelenler, ana kara Japonya'dakiler tarafından zaten az olan gıda kaynaklarına konan istenmeyen bir ekonomik yük olarak görülmüşlerdir. Çünkü geri göç edenler ekonomik olarak gözle görülür derecede güçsüzlerdi. İmparatorluk döneminde bir devlet politikası olarak deniz aşırı topraklara gönderilerek yerleşmeleri sağlananların çoğunluğu ekonomik sıkıntı içerisindeki vatandaşlardı.

Hikiageşa grubunu ötekileştirmedeki bir diğer sebep ise savaş sonrasının Japon toplumundaki kolonyal geçmişi unutmaya arzusudur. Yasuoka'ya (2014) göre, 1945 sonrasındaki hikiage hareketi, Japon İmparatorluğu döneminde yayılan Japonların, imparatorluğun yıkılması neticesince geriye gelmesidir. Yani geri çekilenler, Japonya'nın kolonyal geçmişi ve savaş yenilgisi gibi artık unutulmak istenen bir döneminin bedene bürünmüş temsilcileri olmaları nedeniyle sorun teşkil etmekteydiler. Hall'ın (2015, s. 230) deyiimi kullanılacak

olursa bu bir bedensel “mevcudiyet” (presence) sorunudur. Buna ek olarak sömürgelere gitmemiş olan ana kara Japonya’dakiler, denizaşırı topraklardan geri çekilen Japonları, sömürgelerde rahat bir yaşam sürmüş olmakla suçlamaktaydılar. İmparatorluk döneminden itibaren bu iki grup arasında bir kolektif bilinç ve hafıza farkı oluşmuştur. Nitekim Sibirya’dan geri gelenler, ana kara Japonya’daki savaş seferberliği yıllarını yaşamamışlardır. Onlar ana kara Japonya’da ortak bir savaş deneyimi ile şekillenen Japon toplumsal hafızasını paylaşmayan, dışarıdan gelmiş farklı bir grup idiler. Buna rağmen savaş sonrasında, ana kara Japonya’nın ortak hafızasının şekillendirdiği toplumsal alana fırlatılmışlardı. İki grubun homojen bir hafızaya sahip olmayışı, geri göç edenleri anormal ve barışı tehdit eden bir unsur olarak Japon toplumunda şu şekilde ötekileştirmiştir:

“Savaştan sonraki Japonya’da “hikiage”nin, toplum genelinde bir milli hikâye hâline getirilmeye elverişli bir “mağduriyet” hikâyesi olarak var olmasına rağmen bunun atom bombası faciası hikâyesinden farklı bir durum sergileyerek Japonların “toplumsal hafızası”na dâhil olamadan kalmış olmasının sebebi, öncelikle bunun sömürgecekilerin hikâyesi olmuş olmasında yatar denebilir. Diğer bir deyişle “suçlu olarak Japonya”yı içeren hikâyelerin, savaş öncesindekinden farklı olması umulan “savaştan sonraki Japonya’da” kabul edilebilecek yeri yoktu. (Park, 2013, s. 115)

Park, ana vatan ve sömürgelerde yaşamış olan Japonların toplumsal hafızaları arasındaki farkın, savaş sonrası Japon toplumunda, geri çekilenleri dışlamanın dayandığı nokta olduğunu ortaya koymaktadır. Atom bombası, ana kara Japonya’dakilerin en büyük çile ve mağduriyet hikâyesi iken denizaşırı topraklarda olup faciayı deneyimlemeyenler daha az mağduriyet yaşamış olmakla suçlanmaktadırlar. Buna ek olarak sömürgelerden gelen Japonlar, Japon emperyalizmi, militarizmi ve sömürgeciliğinin ortaya çıkardığı “savaş suçlusu Japonya”yı da temsil eden göstergeler olarak algılamışlardır.

Ayrıca 1949’da Japonya’daki Amerikan İşgal Kuvvetleri bünyesinde görev yapan Warner (1949), geri getirilenler için terhis ve hikiage’ya yardım bürolarının kurulduğunu kaydetmektedir. Ancak Warner’a göre, 1949’daki Japon toplumunun geri çekilenlere karşı tutumu çelişkili duygulardan oluşmaktaydı. Bir taraftan savaşçı sınıfının mensuplarına geleneksel olarak gösterilen saygı ve hayranlık vardı. İmparatorun varlığı ya da Japonya’daki Amerikan İşgal Kuvvetleri’nin söylemleri yakın gelecekte bu duyguyu ortadan kaldırmaya yeterli görünmemekteydi. Diğer taraftan Japon ordusunun, savaş yenilgisinden büyük ölçüde sorumlu olduğuna inanılmaktaydı. Buna ek olarak Japonya’daki Amerikan İşgal Kuvvetleri eski Japon askerlerine özel ilgi göstermeyi hoş görmemekteydi (Warner, 1949).

Savaş sonrası Japonya’da geri çekilenler yukarıda açıklandığı gibi pek çok

açıdan sosyal kabul görmemişlerdir. Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri, hikiageşa grubunu, SSCB yanlısı bir "kızıl" tehlike ve savaşın sorumlusu olarak görmüştür. Japon halkı, askerlere duyduğu saygıyı tamamen silip atamasa da "kızıl" tehlike söylemini içselleştirmiştir. Aynı minval üzere, savaşın ve yenilginin suç ve sorumluluğu geri çekilenlere yüklenmiştir. Savaş sonrası Japon toplumsal hafızasında geri çekilenler, savaş suçu, yenilgi, Sovyetleşme, daha az mağduriyet yaşama ve utanç ile yan yana konumlandırılmıştır.

Hikiageşa nüfusu; Japon İmparatorluğu ve genel seferberlik ile cepheye gönderilme, esaret, daha sonrasında ise ana kara Japonya'ya geri çekilme sürecinde uzun bir yer değiştirme sürecinden geçmiştir. Bu, postkolonyal teorideki adıyla yer ve yerinden edilmenin en somut örneklerinden birisidir (Ashcroft ve diğerleri, 2004). Bu süreç savaş sonrası Japon toplumu ve Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin hikiageşaya yönelttiği dışlamanın etkisiyle büyük bir kimlik sorununu ortaya çıkarmıştır.

Denizaşırı topraklardan gelen sivil ve askerler doğal olarak kültürel bir hibritleşme yaşamışlardır. Geri göç edenler, denizaşırı topraklarda yaşarlarken edindikleri günlük yaşam pratikleri ve yerel dil ile karışmış Japoncaları açısından çift kültürlü idiler. Bu farklılıklarından dolayı Japonya'ya döndükten sonra fiziksel şiddete de maruz kalmışlardır (Park, 2013). Bhabha'nın (2016) bakış açısıyla kültürel bir melezlik arz etmekte idiler. Yani geri çekilenler kendi ülkelerinde Japon olarak mevcuttular ancak artık tam olarak Japon değillerdi.

Postkolonyal edebiyatların temel bir özelliği, yer ve yerinden edilmeye ilgili kaygıdır. İşte tam da bu noktada, kimliğin özel sömürge sonrası krizi ortaya çıkar; kimlik ve yer arasında etkili bir özdeşleşme ilişkisinin geliştirilmesi veya yeniden kazanılmasıyla ilgili kaygı (Ashcroft ve diğerleri, 2004, s. 8)

Yukarıda anlatıldığı şekilde Japonya ile hikiageşa arasında tam olarak "kimliğin özel sömürge sonrası krizi" ortaya çıkmış, bu ikisi arasında bir özdeşleşme ilişkisi geliştirilememiş ve yeniden kazanılamamıştır. Hikiageşa grubunun kimlik duygusuna şöyle bir açıklama getirilebilir:

Geçerli ve aktif bir kimlik duygusu, göç, köleleştirme, sürgün veya sözleşmeli işçilik için "gönüllü" uzaklaştırma deneyiminden kaynaklanan yerinden edilmeye aşınmış olabilir. Ya da kültürel aşağılama, yani sözde üstün bir ırksal veya kültürel model tarafından yerli kişiliğin ve kültürün bilinçli ve bilinçsizce ezilmesiyle yok edilmiş olabilir (Ashcroft, Griffiths & Tiffin, 2004, s. 9).

Burada anlatıldığı gibi hikiageşa için kimlik duygusu, "göç, köleleştirme, sürgün" için "gönüllü" uzaklaştırma deneyimi nedeniyle son derece yıpranmış bir durumdadır. Hikiage sonrasında ana vatanlarında onlara karşı bir kültürel aşağılama da gerçekleşmiştir. Kısacası hikiage fenomeni tamamen yer,

yerinden edilme ve kimlik kaybı ekseninde dönmektedir.

Ancak Bhabha (2016) haklı olarak günümüzün küresel dünyasında düşüncelerin, çevremizdeki yeni vatandaşları, vatandaş olarak varlıkları yok sayılmış kişileri de içerecek şekilde yeniden yapılandırılması gerektiğini savunmaktadır. Fakat bir sonraki bölümde görüleceği gibi modern Japon edebiyatının *Kırmızıgiller Efsanesi* örneğine bakıldığında, kenara atılmış, yerli manzaraya dâhil edilmemiş ve varlığı yok edilmiş bir hikiageşa imajı çizilmektedir.

SİBİRYA TUTSAKLARININ EDEBÎ TEMSİLİ

Sakuraba Kazuki, *Kırmızıgiller Efsanesi*'nin son sözünde, Amerika'nın Kennedy ailesi gibi köklü bir ailenin tarihini yazmak istediğini söylemektedir. Eserdeki bölümler 1953 yılından itibaren 2000'li yıllara doğru kronolojik olarak yazılmıştır. Ayrıca yazar, editör ile ortak bir karar alarak romanda, içinde birey, aile, devlet ve tarih olan bir kurgu oluşturmayı hedeflediklerini kaydetmektedir. Yazar, kitabın sonuna, romanı yazma sürecinde kullandığı tarih ve sosyoloji ağırlıklı bir kaynakçayı da eklemiştir. Yani roman, II. Dünya Savaşı sonrasının Japonya tarihini bir kaynakçaya dayanarak ve roman türünü kullanarak yazılmaktadır. Yayınevinin kitabın kapağına eklediği tanıtım metni de aşağıdaki gibi bunu doğrular:

Yüksek ekonomik gelişme dönemi, balon ekonomisini geçerek Heisei dönemine gelen günümüz tarihini, Tottori Vilayeti'nin köklü bir konağında yaşayan üç neslin kadınları ve onları saran acayip bir sülalenin tarihini, benzersiz biçimde anlatan, baştan sona bir şaheser... (Sakuraba, 2006, s. 1).

Romanda anlatı, 1953'te başlamaktadır. Fakat anlatıda sürekli "savaş sonrası Japonya" ifadesi tekrarlanmaktadır. Buradan eserin tarih bilinci ile yazıldığı vurgusu okunabilir. 15 Ağustos 1945'te Japonya'nın yenilgisi ile II. Dünya Savaşı bitmiştir. Bu tarihten itibaren Japonya, yasal olarak yabancı ülkelerle müzakere etme yeteneğini kaybetmiş ve Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri'nin yönetimi altına girmiştir. 1945 sonrası, Japon tarihinde savaş sonrası (*sengo*) olarak anılmakta ve bu ifade, Japoncada "II. Dünya Savaşı sonrası dönemi" anlamına gelmektedir.

Ancak romanda ana anlatı, yedi yıllık Amerikan işgalinin 1952'deki bitişinden bir yıl sonra, yani 1953'ten itibaren başlamaktadır. İşgal dönemi, Japonya'nın savaş sonrası tarihinin en büyük hegemonyası olmasına rağmen eserde bu kısım kasıtlı bir unutmaya maruz bırakılmaktadır. Amerikan işgali döneminin gözden uzak tutulması, yazarın bu hegemonya karşısındaki negatif tutumunu, bilinçli bir görmezden gelme ve unutmaya çabasını açığa çıkarmaktadır.

Romanda hikâyenin geçtiği Benimidori Köyü, Japonya'yı temsil etmektedir. Köyde Kore Yarımadası kökenli Kırmızıgiller ailesi ve Japon Kurobishi ailesi rekabet hâlinedir. Kırmızıgiller antik zamanlarda ana karadan Japon Adaları'na gelmiş ve yerli Japonları dağlara sürmüş olan Kore kökenli istilacılar. Kurobishi ailesi ise 1945'ten önce de bir gemi yapım şirketine sahiptir. Her iki aile, Japon İmparatorluğu'nun yayılma ve işgal sürecinde savaş zengini olmuştur. Yani bu iki aile Japon kolonyalizminden nemalanmış birer ekonomik güçtür. Ancak savaş üzerinden zengin olmanın bedeli, kurguda her iki aileye de ödetilmektedir. Kurobishi ailesi bunu soylarını devam ettirmesini bekledikleri erkek evlatları üzerinden öderken Kırmızıgiller çok sayıda ölüm ve ailenin statüsünü korumaya muktedir olmayan erkek evlatlar ile sınanırlar. Bu geçmiş kurgusu, her iki ailenin Japon İmparatorluğu dönemindeki militarizm ve yayılmayı desteklemiş olmaları yönü ile önem taşımaktadır. Hikiageşa hareketliliğinin ilk adımı Japon yayılmacılığıdır. Kurguda bu tarihî bağlam, iki ailenin savaş zengini olması; ancak sonrasında soylarının yok olmaya yüz tutması şeklinde temsil edilmektedir.

Eserde 1960'lara doğru gidilirken başkahraman Manyō, Kırmızıgiller'in en büyük oğlu ile evlenir. Midori ise Kurobishi ailesinin tek kızı olarak aile şirketini yönetecek bir iç güveysi ile evlenir. Bu iki kadının ilişkisi, çocukluklarından itibaren Midori'nin onlar çok küçükken cepheye giden ağabeyi üzerinden şekillenir. Manyō, dağlarda yaşayan yerli Japon halkın kanını taşıdığı için dış görünüş olarak iri ve esmerdir. Bu nedenle çocukluk yıllarında Midori ve onun emrinde çalışan çocukların taciz ve zorbalığına maruz kalır. Ancak Midori, içten içe Manyō'ya bir yakınlık duymaktadır, en büyük sorunu olan ağabeyinin Sibiry'a esaretini de sadece Manyō ile paylaşabilir. Anlatı boyunca Manyō ile Midori'nin ilişkisi bu ağabey çevresinde örülmektedir. Japon İmparatorluğu'nun bir askeri olarak cepheye giden Midori'nin ağabeyi, daha sonra Sibiry'a tutsak olarak götürülmüştür. Sibiry'a'dan sonra Japonya'ya geri gelir; ancak geri geldiğinde, kurguda "kadın-erkek" olarak ifade edilen, kadına dönüşmüş bir erkektir. Bu nedenle ailesi onu eve hapseder ve ağabey sonunda intihar eder. Bu Midori'nin ağabeyi karakteri üzerinden yapılan kurgu, Mançurya'daki Japon yayılması süreci ilerlerken 1945'te savaşta Japonya'nın yenilmesi ile SSCB'nin Japonya'ya savaş açarak bölgedeki Japon askerlerini esir alması ve daha sonra bu askerlerin Japonya'ya geri getirilmesinin temsildir.

1953 yılının kışında bir gün Midori ile Manyō, Japon Denizi'ne bakan limanda karşılaşır. Midori ağlamaktadır ve sebebini soran Manyō'ya ağabeyini beklediğini, onun savaşa gittiğini ve sonra da Sibiry'a'da tutsak kaldığını anlatır:

“Sibirya’da tutsak O. Abim kadın gibi güzel, o yüzden endişeleniyorum. Kadın gibi güzel erkekler, anlıyor musun, kadın gibi zayıf olurlar. Erkeğe zaten, *furisode* [bekar genç kız kimonosu] giydirilmez ki! Abim zayıf bir erkek olduğundan ton balığı avlayan gemilerde de çalışmadı. Midesi bulandı, lakır lakır kustu. Mürekkep balığı avlayan küçük gemilere zar zor bindi ama orada da “Mürekkep balıklarına yazık!” gibi tuhaf şeyler söylemiş, hiç avlamaya davranmamış. Öyle bir kadın-erkeğin Sibirya’da hâlâ yaşıyor olma ihtimali yoktur ki!” (Sakuraba, 2006, s. 24-25)

Buradaki ifadeler yakından okunduğunda, “Sibirya,” bir coğrafya, “kadın gibi,” bir benzetme, “kadın-erkek” kadın ve erkek özelliklerinin her ikisi de taşıyan kişi şeklinde düz anlamlar taşır. Ancak dilin kullanılış şekli, bu kavramlar ile Sibirya tutsaklarını ötekileştirmektedir. Sakuraba’nın söylemi ile Sibirya, Japon erkeklerinin maskülenlikten koptuğu yer olarak konumlandırılmaktadır. Japon erkekleri Sibirya’da esarete boyun eğerek savaş öncesinin maskülen militarist bedenlerini kaybetmiş ve kadınlaşmış bedenler olarak tanımlanmaktadır. Bu ise savaş sonrasının güç ilişkileri ve sosyo-politik egemenliği yeniden üretme edimidir. Çünkü bu söylem, tutsak olmamış Japonları normalleştirirken tutsak olmuşları sosyal düzenin dışına atan, şiddet içeren bir gücü kullanmaktadır.

Yukarıda yer alan Midori’nin sözleri üzerinden cepheye gitmeden önce de maskülen olmayan bir ağabey profili çizilmektedir. Sibirya tutsağı olan Japon erkeklerinin “kadın gibi zayıf” ifadeleri ile feminen bir şekilde temsil edildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, Sibirya’da hayatta kalamayacak kadar “zayıf erkek” ifadesi, Japonya’da savaş yenilgisinin ardından ortaya çıkan bir söylemdir. Savaşı kazanan Rus ve Amerikan erkeklerine nazaran, Japon erkeklerinin daha zayıf olduğu söylemine de gönderme yapmaktadır.

Midori’nin ağabeyinin Sibirya esareti süreci eserde tasvir edilmemektedir. Bunun anlatılmamasının sebebi, Sibirya esareti sürecinin anlatıda olduğu gibi Japon toplumunda da utançla bağdaştırılan bir deneyim olmasıdır. Sibirya sorulduğunda Midori’nin ağabeyi aşağıdaki gibi konuşmamakta, sadece feryat etmektedir. Midori’nin ağabeyi, intihar etmeden önce Manyō’nun rüyasına gelir. Rüyada ağabey, yerde uyumakta olan Manyō’nun baş ucunda belirir. Aralarında şöyle bir konuşma geçer:

“Midori’nin abisi ne işin var burada?”

Kimono kıvrandı.

“Sibirya’da başına ne geldi?”

Kimono ağladı.

Gözyaşı taneleri gibi pıt pıt sakatat parçaları düştü. Kanlar damladı.

“Sen güzeldin. Biz kadınlardan daha çok sana yakışıyordu *furisode*, çok güzel görünüyordun ayakta durunca.”

Kimono sarsıldı, oda sallandı.

Erkeğin kalın sesi duyuldu.

Kimono ağlayıp feryat etmeye devam ediyordu.

Sakatat parçacıkları etrafa saçılıyordu. Bunaltıcı bir çiğ koku Manyō'yu sarıyordu.

Eteğini kaldırdığında görünen iki kıllı bacak ve ayakta işedikten sonra cansızca

başını aşağı düşüren erkeğin şeyini Manyō hatırladı. Kimono yine ağlıyor.

Uluyordu. Odanın her yerine saçılmış sakatat parçacıkları arasında şöyle dedi:

“*Tokonen* otu yakıverir misin lütfen?” (Sakuraba, 2006, s. 51-52).

Bu sahnede, Sibirya tutsağı imajı çok katmanlıdır. Öncelikle Midori'nin ağabeyinin giysileri, bedeni, parçalanmış iç organlarının kan kokusu, erkek cinsel organı, ağlayan sesi gibi öğeler ve Sibirya'da başına ne geldi sorusu üzerinde durulmalıdır. Eski bir Japon askeri ve Sibirya tutsağı olan bu ağabey, “Kimono sarsıldı” ifadesiyle, furisode, yani henüz evlenmemiş genç kızların giydiği kimono silüetinde tasvir edilmektedir. Furisode düz anlamında, toplumsal statü olarak bekar bir genç kız olmayı ifade eder. Ağabeyin furisode giymiş olarak tasvir edilmesi ile ona bekaret ve masumluk atfedilirken on dört yıllık esareti boyunca Sibirya'da uğradığı şiddet, bir genç kıza uygulanan zorbalığa benzetilmektedir. Rüyada geçen paramparça bir beden ve iç organların parçalanması da bedensel bir saldırıyı temsil etmektedir. Bunun en tahmin edilebilir içeriği, ağabeyin Sibirya'da cinsel istismara maruz kaldığı yani oradaki Rus erkeklerinin cinsel nesnesi konumuna düştüğüdür. Soğuk hava ve zor şartlarda hayatını kaybeden pek çok esire rağmen ağabey on dört yıl hayatta kalmıştır. Bu durum, ağabeyin Sibirya'da dış mekânlarda ağır işlerde çalıştırılmayıp iç mekanlarda cinsel nesne olarak kullanılmış olma ihtimalini düşündürmektedir. Ayrıca bedensel cinsiyet söylemi açısından bakıldığında “cansızca başını aşağı düşüren erkeğin şeyi” ifadesi ile bu eski Japon askerine fallus açısından da bir zayıflık atfedilmektedir. Romanda fallus söylemi daha sonra ele alınacağı gibi ağabey karakteri ve Sibirya tutsakları ile yakından ilişkilendirilmektedir. “Sibirya'da başına ne geldi?” sorusunun hatırlattıklarının ağırlığı altında, tutsak alınmış eski Japon askeri gözyaşları içerisinde sarsılarak feryat etmektedir. Yani furisode ile sarılmış bir beden ile masum ve kadınsı Japon askeri sembolize edilmekte, tecavüz eden rolü ise Ruslara yüklenmektedir. Erkek olarak cepheye gidip sonra SSCB'ye esir düşerek Sibirya'ya götürülmesi Midori'nin ağabeyinin bir “kadın-erkek”e dönüşmesine sebep olmuştur. Sibirya ve Mançurya'da kalan Japon nüfusun geri göçü bağlamında sıklıkla baskı, şiddet, kadınlara tecavüz ve öldürmelerden bahsedilmektedir. Ancak romanda spesifik olan durum, Midori'nin ağabeyinin bir erkek olarak cinsel istismara maruz kalmış olması ve bunun sonucunda kadın-erkek hâline gelmesidir. Burada Japon askerlerinin Sibirya tutsaklığı gerçeğinin, eserde dahi rüyanın içerisine alınması, bu olayın, bir kat daha gerçeklikten soyutlayarak unutulması gereken kötü bir rüya gibi yansıtılmaya çalışılmasıdır.

Öncelikle, Sibiryâ tutsağı roman boyunca bu sahne dışında konuşturulmamaktadır. Rüyada geçen ve Midori'nin ağabeyinin romandaki tek sözü de olan “*Tokonen* otu yakıverir misin lütfen?” şeklindeki isteği de son derece manidardır. Tokonen otu yakmak, köyde istenmeyen bir ölû olduğunun işaretidir. Dağda yaşayan yerli Japonlar, bu otun dumanını gördüklerinde köylüler tarafından istenmeyen cesetleri almaya gelmektedirler. İkincil olarak ise ağabey yalnızca Japonya'nın yerli halkının kanını taşıyan Manyô'dan yardım beklemektedir. Bu esasında, ağabeyin ana vatanına ve atalarından gelen kana sığınmak istemesinin temsildir. Çünkü Manyô, toprağın yerli halkının kanını taşımaktadır.

Kurguda Manyô ve Midori'nin on yedi yaşına geldikleri 1959 kışında, ağabey Sibiryâ'dan Japonya'ya döner. Ancak eserde 1953 yılında hikiage hareketinin artık neredeyse bitmiş olduğu şu şekilde anlatılmaktadır:

“Savaşın bitmesinden sonra sekiz yılın ayları ve günleri bir bir geçmiş gitmiş, dönenler dönmüş, geri dönmeyenler dönmemişti, hayatta kalanlarsa artık çoktan yeni bir hayata başlamışlardı. Askeri, sivili hepsini toplarsak altı milyondan fazla insan, kıtadaki Çin'den, güney Pasifik Adaları'ndan ve Sibiryâ'dan geri dönüp gelmişti. Hem Siyahlar'ın gemi yapım işletmesinde hem de Kırmızılar'ın demir işletmesinde gaziler ve savaş sırasında Japonya toprakları dışında kalan ve sonradan ülkeye geri gelenler çoktu.” (Sakuraba, 2006, s. 25).

Burada 1945'te biten savaşın sekiz yıl sonrası olan 1953 yılı anlatılmaktadır. Denizaşırı topraklar ve Sibiryâ'da hâlen kalanların olduğu dile getirilmektedir. Hayatta kalanların ise savaşı bitirmiş Japonya'da artık yeni bir hayata atıldığı söylenmektedir. Sayısal olarak 6.000.000'dan fazla insanın eski denizaşırı topraklardan olan ana karadaki Çin, Güney Pasifik Mandası ve esir oldukları SSCB yönetimindeki Sibiryâ'dan geri geldikleri anlatılmaktadır. Romanda verilen nüfus sayısı tarihî kayıtlara yakındır. Geri çekilenlerin Akakuçibalar ailesinin demir işletmesi ile Kurobishilerin gemi yapımı şirketinde çalışmaya başladıkları söylenmektedir. Bu da onların toplumsal kabul görüp muhtemelen kültürel, ekonomik ve sosyal yeniden entegrasyonlarını gerçekleştirdikleri anlamına gelmektedir. Ancak eserde mercek altına alınan Sibiryâ tutsağı bu grubun tamamen dışında bırakılmış olan bir kişidir. Roman, ağabeyi öne çıkararak toplum dışına atılan hikiageşaya odaklanmakta ve dil üzerinden, geri göç edenlere yönelik dışlayıcı söylemi çoğaltmaktadır.

Sibiryâ tutsaklarının geri göçü, tarihsel olarak 1945'ten 1956'ya kadar on bir yıllık bir süreçtir. Midori'nin ağabeyi ise geri çekme hareketi kapsamında memleketine geri getirilememiş, Rusların eline bırakılmış bir özne olarak kurgulanmaktadır. 1959'da Japonya'da “Geri Dönmeyen Kişiler İçin Özel Tedbirler Yasası” yürürlüğe girmiştir. Bu kişiler için savaşta ölüm bildirimleri yayınlanmıştır. Böylece denizaşırı topraklarda kalan Japonlara yönelik

muameleler sona ermiştir (Yasuoka, 2014). Sibirya'dan Japonya'ya hikiage gemileri ile getirilmemiş olan Midori'nin ağabeyi gibi bireyler, Japon halkının denizaşırı topraklarda terk edilmiş unsurları durumuna düşmüşlerdir. Ağabey on dört yıl sonrasında kendi imkânları ile bir şekilde Japonya'ya dönmüştür.

Midori'nin ağabeyi, Sibirya tutsaklığının sonucunda ruh sağlığını kaybetmiştir, artık kadın kimonosunu giyerek erkek bedenine bir kamuflaj uygulamakta, makyaj yaparak süslenmektedir. Midori bunu, "Döndüğünde artık bir değişik olmuştum. Ton balığı gemisinde bile çalışamayacak bir erkeğin savaşa gidemeyeceği belliydi. İyice deli olmuş, sonunda geçen yıl geri döndü" (Sakuraba, 2006, s. 49) diyerek anlatmaktadır. Ağabey, kız kardeşinin giysilerini giyerek evden dışarıya çıkmaya çalışırken Midori ise "Benim kılığuma girip ortalıkta gezinenin abim olduğunu kimsenin bilmesini istemiyorum. Bilmesini istemiyorum." (Sakuraba, 2006, s. 53) demektedir. Çünkü ağabeyinin maskülen Japon toplumunda bir utanç kaynağı olacağını ve dışlanacağını bilmektedir. Ailesi de oğullarından utanarak onu evin deposuna hapseder ve babası dışarı çıkmaması için ona dayak atar. Ancak Midori'nin ağabeyi, evden sürekli kaçır ve Midori sürekli ağabeyini korumak için onun peşinden koşar. Ağabey ise sürekli furisode kılığında, makyajlı ve saçları saç süsleri ile dolu bir silüet olarak köy ve liman çevresinde gezinmeye devam eder. Halk durumu fark etmez ancak bir gün ağabeyin kimonosunun eteğini kaldırarak ayakta idrarını yaptığını gören Manyō, onun cinsel organını fark eder. Bu yüzden genç kız kimonosu giyen kişinin Midori olmadığını anlar. Oraya gelen Midori, Manyō'yu tehdit ederek gördüklerini kimseye anlatmamasını söyler. Bu tehdit de Sibirya tutsaklarının varlığını yok sayma yönündeki toplumsal baskının edebî temsidir. Ağabey aileden yani Japon toplumundan dışlanmakta, bu kuruma aidiyeti reddedilmektedir. Bu da bir kimliksizleştirme ve vatansızlaştırmadır. Anlatıda Midori'nin ağabeyi olarak anılması ve ona bir ad verilmemesi bu kimliksizlik ve vatansızlık ikilemine isimsizliği eklemektedir. Yani bu karakter hiçbir yerde yoktur.

Midori'nin söyleminde ağabeyin giysileri ve ailesinin tutumu defaatle sorun olmaktadır. Midori'nin ağabeyi, bir asker olarak cepheye gitmiş fakat geriye kadınlaşmış bir erkek olarak geri gelmiş olduğu için özellikle babası tarafından bir utanç unsuru sayılmakta, izole edilip toplumdan soyutlanmaya çalışılmaktadır. Ağabey, Sibirya'da uğradığı şiddetten sonra, baba ve aile tarafından ikinci bir şiddete maruz bırakılmaktadır. Baba burada Japon devlet otoritesini temsil etmektedir. Cepheye yenilen, SSCB'ye esir düşen, üstelik kadın giysilerine bürünen vatandaşı örsileyen, ona sırt çeviren Japon devleti baba olarak kurgulanmaktadır.

Diğer yandan cepheye gitmeden önce nişanlı olan Midori'nin ağabeyi, geri geldiğinde akıl sağlığını ve "normal" sayılan erkek özelliklerini kaybetmiştir. Bu nedenle ailesi, nişanlısının ailesine oğullarının cepheye öldüğünü ve nişanı bozduklarını iletirler. Çünkü aile için böyle bir erkek

evlat utançtır. Ailesi erkek evlatlarının, ailenin soyunu sürdürmesini, şirket yönetimini devam ettirmesini beklemektedir. Bu maskülen bir erkek evlattan beklenen gelecektir. Ancak ağabey, artık biyolojik bir aile kuracak ya da dev şirketi yönetecek vasıfta biri olarak görülmemektedir. Ağabey, savaş sonrası Japon toplumu açısından bakıldığında, büyük nüfus kaybından sonra yeni neslin doğması için elzem olan üremede fonksiyonsuz bir bireydir. Ekonomik gelişmeye doğru yelken açan Japon şirketlerinin yönetilmesinde bir rol alması da mümkün görünmemektedir. Ordu mensubu olarak Manchurya'ya ve oradan da Sibirya'ya uzanan göçün sonrasındaki geri göç, Midori'nin ağabeyi için tam anlamı ile bir yersizlik, yerinden edilmişlik ve kimlik kaybıdır.

Ailesi tarafından da şiddet, hapis ve ötekileştirilmeye maruz bırakılan ağabey nihayetinde intihar eder. Midori, 1959 yılının kışında bir gece Manyō'ya gelerek onu uyandırır ve ağabeyinin yük treninin önüne atladığını, cesedinin paramparça olarak etrafa saçıldığını söyler (Sakuraba, 2006, s. 53). Ancak Midori, ailesine ağabeyinin intiharını söyleyemez. Öncelikle ağabeyin bedeninin paramparça olması aslında Sibirya tutsaklarının ruh ve beden sağlığına ek olarak kimliklerinin de paramparça olduğuna gönderme yapmaktadır. Aynı yerde aile kurumunun tamamen dışına atılmış bir kimlik Sibirya tutsaklarına atfedilmektedir: “Babama haber veririm, hiç tereddüt etmeden parçalanmış inek eti gibi atarlar bir kenara. Evdekilerin hiçbirisi artık abimin abim olduğunu düşünmüyor. “Oğlumuz” diye düşünmüyorlar. Ondan utandıkları için, hiç gö, gö, gömmezler bile...” (Sakuraba, 2006, s. 54). Sibirya'dan dönen Kurobishi ailesinin veliahtı olan tek oğulları, ailesi tarafından kadınlaşmış bir erkek yani kadın-erkek olarak geri geldiği için cesedi de gömülmeye layık görülmemektedir. Bu maskülen aile ve toplum yapısında, Sibirya tutsağı ve kadın-erkek olması utanç kaynağıdır aile için. Aile kurumu bu bireyin Japon toplumuna karışmasını engelleyerek onu toplumdan yalıtmış, soyutlamış ve varlığını yok saymıştır. Bu da savaş sonrasında Japon toplumunda hikiageşa olarak dönenlere karşı uygulanan toplumsal ötekileştirme ve izolasyonu temsil etmektedir. Çünkü Sibirya tutsakları, ailenin yani devletin de gözden çıkardığı bir unsur olarak konumlandırılmaktadır. Bu aynı zamanda II. Dünya Savaşı yenilgisinin içselleştirilmesidir. Yani İmparatorluk ordusunun yenilmiş ve Sibirya'da esir düşmüş askerinin intiharının aile tarafından gizli tutulması kurgusu, bu olayların toplumsal hafızadan silinmeye çalışılmasını temsil etmektedir. Çünkü savaş sonrası, savaş yenilgisinin misillemesinin ekonomik gelişme ile yapılmaya çalışıldığı, yalnız güçlü bireylere yaşam hakkı tanıyan bir dönemdir.

Midori'nin ağabeyinin İmparator'un Ordusu'nun bir askeri olması en büyük sorundur. Japon toplumunda askerlere duyulan saygının geri getirilen esirler söz konusu olduğunda etkisini kaybettiğine yukarıda değinilmişti (Warner, 1949). Ağabey, bir Japon askeri iken Sibirya'da cinsel istismara uğrayıp erkekliği iğfal edilmiş olarak geri dönmüş olması yönü ile de Japon

toplumu için kabul edilemez bir bedendir. Çünkü o, SSCB tarafından cinsel anlamda hegemonya altına alınmış bir Japon askerinin bedenidir. 1945 öncesinin Japon İmparatorluğu'nda, İmparator'un Ordusu'nun bir askerinin canlı halde esir düşmesi en büyük utanç olarak kabul edilmekteydi (Yamada, 2004, s. 171). Esir alınma tehlikesine düşen Japon askerlerinin, intihar ederek bu utancı yaşamaktan kurtulmaları motifi, *Yamato* (2005), *Letters from Iwo Jima* (2006) gibi birçok sinemada tekrarlanmaktadır. Ağabeyin ölmesi, Japon ordusunun eril tahakkümünün Japon toplumu için artık yok olduğunu sembolize eder. Sibirya'da tutsak kalan Japon askerleri SSCB esaretine düşmekle Japon militarizminin sonunu getirmiş aktörler olarak suçlanmaktadır.

Diğer yandan savaş sonrasının Japon toplumunda 1945 yenilgisi Japon erkekliği açısından bir "sarsıntı" sayılmış ve savaş sonrasında sürekli erkekliği vurgu yapılarak bu konu ulusal bir anlatı haline getirilmeye çalışılmıştır (Sakai, 2017). Savaş yenilgisini hazmedememe söylemleri paralelinde savaş sonrası Japonya'da maskülen erkeklik ile nasyonalizm bağdaştırılmıştır. Cinsel iktidar yönü ile Japon erkeğinin Batılılardan üstün olduğu savı ortaya atılmıştır, savaşta yenilmiş "küçük" Japonya ithamlarına karşılık, Japon erkeğinin gücü efsaneleştirilmeye çalışılmıştır (Sakai, 2017, s. 37-40). Çünkü 1945 yenilgisi sebebiyle Japonya, erkekliği yeniden vurgulayarak cinselliği ulusal bir anlatıya geri kazandırmaya ve toplumsal cinsiyet düzenini yeniden tesis etmeye çalışmıştır (Sakai, 2016, s. 36-37). Savaş sonrasında eril erkek söylemi canlandırılarak erkeği özne ve standart olarak alan bir düzen idealleştirilmeye çalışılmıştır. Dahası erkek eşcinseller, nefret söyleminin nesnesi olmuşlar ve heteroseksüelliğe asimile olmaya zorlanmışlardır. Yenilgi travmasının etkisi ile Japonya'da II. Dünya Savaşı'nı kazanan Amerika ve Rusya gibi ülkelerin erkeklerinin, beden, ruh ve üreme gücü yönü ile üstün oldukları, üreme gücünün devletin gücü ile eş değer olduğu söylemi yayılmıştır. Rusya ve Amerika, savaş üreme gücü sayesinde kazanmışlardır denmiştir. Ayrıca fallus için uzunluk-kısalık, büyüklük-küçüklük söylemi de ortaya atılmıştır (Sakai, 2016, s. 35-36). Romanda da Midori'nin ağabeyinin fallusu Manyō'nun kocası ve Kore etnik kökenli olan Yōji'nin fallusu ile karşılaştırılmaktadır. Manyō'nun rüyasında Midori'nin ağabeyinin fallusuna güçsüzlük atfedilmekte, Manyō'nun kocasının fallusu ise aşağıdaki şekilde tasvir edilmektedir:

Sabahlığını çıkarmış olan Yōji'nin vücudunda koyu renkli ve eril, tuhaf bir şey büyümüştü. Manyō birkaç yıl önce deniz kıyısındaki fabrika kalıntısında gördüğü Midori'nin ağabeyinin furisodesinden görünen o şeyi hatırladı. Sönerek başını sarkıtan kadın-erkeğinkinden çok çok farklı erkil bir şey. Sanki artık koyukırmızı bir ateş püskürtmesine ramak kalmış demir eritme ocağı gibiydi (Sakuraba, 2006, s. 83).

Burada açıkça görüldüğü gibi fallus söyleminde, Japon etnik kökenli Midori'nin ağabeyine zayıflık, Kore etnik kökenli Yōji'ye ise güçlülük atfedilmektedir. Yōji'nin fallusu Midori'nin ağabeyininkine göre daha erkil olarak tasvir edilmektedir. Bu nedenle Midori'nin ağabeyinin fallus tasviri, 1945 yenilgisinin Japon erkekliği açısından bir "sarsıntı" sayılmış olması söylemini 2006 yılında tekrarlamaktadır. Ancak savaştan sonra Japonya'da yaygın olan fallus söylemi, Ruslar ve Amerikalılar ile Japonların karşılaştırılması iken eserde Kore etnik kökenliler ile Japonlar arasında karşılaştırma yapılması dikkat çekicidir. Rus ve Amerikan fallus söylemine eser Koreli söylemini de eklemektedir.

Cinsiyetlendirilmiş milliyetçilik söyleminde, heteroseksüel aile idealleştirilir. Heteroseksüellik cinsel kimliğin milliyetçilik bağlamında tek kabul edilebilir şeklidir ve bu heteroseksizme dayalı ulus inşası sürecinde, ikili cinsiyete dayalı aile yapısı temeldir. Aynı zamanda milliyetçilik, aileye benzetilen bir ulus düşüncesine sahiptir. Ulus yapısının biyolojik aile kadar doğal görünmesi arzulanır. Bu denklemde kadının ataerkil bir prosesle eril tahakküm altına alınması doğallaştırılır. Bu ataerkil hiyerarşide, erkeğin kahraman baba ve annenin yeniden üretici rolleri ile milletin devamlılığı sağlanır. "Çünkü ulus hem erkekliğin hem de heteroseksüelliğin hegemonik alanı olarak inşa edilmiştir ve bu bağlamda heteroseksizm, milliyetçiliğin adeta sığınma noktasını oluşturmuştur" (Çoruk, 2023, s. 96). Ancak Midori'nin ağabeyi, ulusun inşası sürecindeki bu eril yapı ve ataerkil şemada, ikili cinsiyete dayanan aile yapısına artık uygun değildir. Onun Kurobishi ailesinin soyunu sürdürmesi, bir aile kurarak topluma katkı sağlaması, ailesi ve savaş sonrası Japon toplumu açısından bakıldığında mümkün değildir. Heteroseksüel bir aile yapısı ile ekonomik güç olarak erkek maskülenitesini onaylayan savaş sonrasında Japonyası için cinsel eğilimleri nedeniyle Midori'nin ağabeyi var olamaz.

Hikiageşa ile savaş sonrasındaki Japonya'nın ekonomik gelişmesi arasındaki ilişki de romanın menziline alınmıştır. Japon İmparatorluğu döneminin militarizminde temel lokomotif olan erkek bedeni, savaş sonrasında ekonomik gelişmenin bayraktarı olan erkek maskülenitesine dönüşmüştür. Eserde de artık ayakların yere güçlü bastığı savaş sonrasında Benimidori Köyü'nde, kadın-erkek bir utançtı (Sakuraba, 2006, s. 56) denmektedir. Ayrıca savaş sonrasında güçlü erkeklerin zamanı olduğu vurgusu eser boyunca pek çok defa tekrarlanmaktadır. "Savaş sonrası, erkeklerin dönemi idi. İşçi denen erkeklerin gücünün dönemi idi. Yükselen yokuşta yolda ayağı kayan güzel kadın-erkek... Midori'nin abisi" (Sakuraba, 2006, s. 51) ise bunlardan birisi değildi denmektedir. Buna ek olarak ağabeyin düştüğü utanç verici durumdan kurtuluşun yolunun da ekonomik gelişme olduğu dile getirilmektedir. Midori, Manyō'ya çocuklarının ve sonraki nesillerin ağabeyi gibi olmaması için çok çalışmaları gerektiğini söylemektedirler (Sakuraba, 2006, s. 60). Romanda

Japonlar, 1960'lara doğru gidildikçe Japonya'nın ekonomik gelişmesi için canhıraş bir şekilde çalışan insanlar olarak tasvir edilmektedir. Bu nedenle onların kriterlerine uymayan hikiageşa topluluğu hafızadan silinmesi gereken bir unsur olarak ayrılmaktadır.

Burada bir parantez açacak olursak annesi Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri askerlerinin tecavüzüne uğrayan Toyohisa adlı karakter de çok çalışarak güçlenmenin ve ekonomik kalkınmanın, savaş yenilgisi ve Amerikan işgali karşısında yapılacak tek şey olduğunu düşünmektedir. Toyohisa, annesinin intihar ettiği gün dışında işe gitmediği bir gün bile olmadığını gururla söylemektedir (Sakuraba, 2006, s. 93). Yani savaştan sonra ekonomik olarak güçlenmek, Midori ve Toyohisa, kısacası Japon toplumu için savaş yenilgisi utancını, maskülen erkeklik ve onur kaybını tekrar yaşamamak için tek çıkar yol olarak kurgulanmaktadır. Bu nedenle ekonomik yükselişteki Japonya için Sibiryա tutsağı Japon askerleri ve hikiageşa, yani 1945 yenilgisinin feminenleştirdiği bir Japon erkeği bedeni, toplumsal hafızanın istenmeyen bir sektöründen ibarettir. Savaş öncesinin cinsiyetlendirilmiş milliyetçilik söylemi ile aynı şekilde, savaş sonrasının cinsiyetlendirilmiş ekonomik gelişme ülküsü çalışmaktadır. Japon toplumu, erkek bedenine sahip, fakat toplumun gözünde tam olarak erkek olmayan Midori'nin ağabeyi gibi bir Sibiryա tutsağını fonksiyonsuz bulmakta ve onu toplum dışına atmaktır.

Utanc ve intihar da Sibiryա tutsakları söyleminde yoğun olarak çalışan bir diğer soyal mekanizmadır. Midori, ağabeyinin trenin önünde savrulan cesedinin parçalarını toplarlarken Manyō'ya "Ağabeyimin genç kız kimonosu giymiş vaziyette öldüğünü aramızda bir sır olarak tutman gerekiyor" (Sakuraba, 2006, s. 53) der. Burada giysi kodu tekrar Sibiryա tutsaklarının utanc ile bağdaştırılmasını sağlamaktadır. Ağabeyin Sibiryա esareti, uğradığı cinsel istismar ve imparatorluk askeri olarak içine düştüğü utanc, Japon toplumunda hasır altı edilmeye çalışılmaktadır. Zira 1945'ten sonra Japon toplumunda savaş ve yenilgi anlatısına karşı travmatik bir unutmı mekanizması devreye girmiştir. Midori aynı gece şunları da söyler:

"Hem gece, makinist de bir insanı ezdiğinin farkında değildir. Ama sabah olunca, yük trenine yapışmış kan ve sakatat parçalarından ezdiğinin insan olduğunu anlar nasıl olsa. O zaman adamlar buraya gelirler. Onlardan önce toplamamız lazım. Abimin utancını kimselerin bilmesini istemiyorum." (Sakuraba, 2006, s. 55).

Midori'nin ağabeyi Japon toplumunda kendi ailesinin öncelikle yaftaladığı bir utanc kaynağı olarak gözler önüne serilmektedir. Savaş yenilgisi ve Sibiryա'da tutsak alınmanın onuru zedeleyiciliği Midori'nin Ağabeyi üzerinde vücut bulmaktadır. Bu nedenle ağabeyin varlığı, intihar

ile toplumsal hafızadan silinmeye çalışılır. Bu karakter temsili ile hikiageşa, geçmişte bırakılmaya çalışmakta ancak bu gayret işe yaramamaktadır. Çünkü eserde Midori ve Manyō, daha sonra Manyō'nun torunu Tōko ve erkek arkadaşı Yutaka, ağabeyin ölümünün nasıl gerçekleştiğini gazetelerden ve arşivlerden araştırmaktadır. Midori ömür boyu ağabeyinin hatırasını yaşatmakta, yaşlandığında dağlara onun cesedini aramaya gitmektedir. Ancak utanç yönünü barındırdığı için ağabeyin varlığı ve intiharı bir sır olarak Midori ve Manyō arasında saklanmaya çalışılmaktadır. Midori bu sırrı Manyō'nun torunu Tōko ve onun erkek arkadaşı Yutaka'ya ağlayarak anlatır. Bu sahne ise hikiageşanın tüm gayretlere rağmen Japon toplumsal hafızasının unutulmaya çalışılan bir sektöründe yaşamaya devam ettiğinin temsildir. Bu kurgu, Sibirya tutsakları travmasının Japon toplumunun bilinç altında yaşamaya devam ettiğini göstermektedir. Sibirya tutsaklığı kurguda, Japon toplumu için Midori'nin ağabeyi üzerinden bir akıl kaybı ve tecavüze benzetilmektedir. Ancak hikiageşa söz konusu olduğunda, tecavüz kadınlar üzerinden yinelenen bir fenomendir.

Eserde az bahsedilen bir diğer hikiageşa, Toyohisa'nın babasıdır. Baba, Filipinler'e savaşa gitmiş, cepheleyken Japonya yenilmiş ve Amerikan işgali başlamıştır. Hikiageşa olarak geri geldiğinde, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri askerlerinin karısına tecavüz ettiğini öğrenir. Karısı, bunu kaldıramayarak intihar eder. Toyohisa bunu, "Benim anama İşgal Ordusu'nun Amerikalıları kötülük etti. Onu kaldıramadı da hastalandı, en sonunda da kendini öldürdü" (Sakuraba, 2006, s. 86) sözleri ile anlatır. Burada öncelikle tecavüz, utanç ve intihar silsilesi bir hikiageşanın karısı üzerinden tekrarlanmaktadır. Yabancı tahakkümü ve tecavüzü kurguda sürekli olarak intihar ile sonuçlandırılmaktadır. Ayrıca, Midori'nin ağabeyi ve Ruslar denkleminde olduğu gibi, Amerikan erkekleri ve Japon kadınına yapılan tecavüz ve bunun utancı ile intihar motifi tekrarlanmaktadır. Bu tecavüz aynı zamanda Amerika'nın Japonya üzerindeki tahakkümünü de sembolize etmektedir. Amerikan tahakkümü utanç ve intiharı gerektiren bir onursuzluk olarak anlatıya yerleştirilmektedir. Toyohisa'nın annesi olayında her ne kadar intihar eden kişi hikiageşanın kendisi olmasa da kocası hikiageşadır ve bu tecavüz hikiageşa söylemi ile bağdaştırılmaktadır. Ancak burada Japon kadınına tecavüz, Sibirya'da ise Japon erkeğine tecavüz ayrımı vardır. Romanda özel olan kurgu, bir erkek Japon askerine Rusların tecavüzüdür. Bu toplumsal olarak unutulmaya çalışılmakta, Midori'nin ifadesiyle bir sır olarak saklanması gereken bir durum arz etmektedir.

Ayrıca Dazai Osamu'nun *Batan Güneş* (1947) romanı ve *Suçlu* (1948) adlı hikâyesinde, cepheden hikiageşa olarak geri gelenlerin intiharı kurgulanmaktadır. Yani cepheye gidip esir düşen bir Japon askeri, gerektiği ve ondan beklendiği hâlde intihar etmemiş demektir. Bu kurgusal karakterlerin yarım kalmış intiharları, hikiageşaların edebî temsilde, Japonya'ya

dönmelerinden sonra tamamlanmaktadır. Bu da hikiageşaya savaş sonrası Japonya’da bir yaşam alanının verilmediğini edebî söylem üzerinden oraya koymaktadır.

Japonya’daki Amerikan İşgal Kuvvetleri etkeni açısından göç, hikiage ve esaret bağlamında romana bakıldığında, her ne kadar işgal dönemi, eserde hasır altı edilmeye çalışılsa da yer yer İşgal Kuvvetleri ve onun komutanı General MacArthur’a göndermeler yapılmaktadır. İmparatorluk sonrası Japonya’nın geri göçlerinin yukarıda değinildiği gibi Japonya’daki Amerikan İşgal Kuvvetleri tarafından yönetildiği burada tekrar hatırlanmalıdır.

Anlatının başında MacArthur’un kurduğu ve Amerika’nın ödünç verdiği silahları kullanan Japon Polis Rezerv Güçleri (*Keisatsu Yobitai*) (Sakuraba, 2006, s. 15) adlı kolluk kuvvetlerinden bir asker, silah patlaması sonucu ölür. Bu polisin cesedi de daha sonra anlatılacak olan “Midori’nin ağabeyinin cesedi gibi” (Sakuraba, 2006, s. 16) parçalanarak etrafa saçılır. Bu Japon askerin ölümü “Midori’nin ağabeyi” gibi cesedin paramparça olmasıyla gerçekleşir ve aynı kelimelerle tasvir edilir. Sibiry tutsaklığı ve Amerikan İşgali’nin ortak noktası Japon bedeni ve kimliği üzerindeki bir yabancı ulus tahakkümü olmasıdır. Bu tahakküm sonucu Japon bedenleri ve kimliklerinin parçalandığı söylemi Sakuraba’nın anlatısında dolaylı olarak parçalanmış bedenler söylemi ile dile getirilmektedir.

Tarihsel olarak Soğuk Savaş politikasının da etkisi ile Sibiry tutsakları da dâhil olmak üzere hikiageşaya ideolojik olarak Sovyetleşme ve “Kızıl hikiageşa” ithamı yöneltmiştir. İdeolojik olarak Sovyetleşme, romanda Midori’nin ağabeyi bağlamında dile getirilmemektedir. Toyohisa’nın babası ise hikiageşa olsa da Filipinler’den geldiği için bu söylem ile bağdaştırılmamaktadır. Çünkü Filipinler’in ait olduğu Güney Pasifik Mandası, SSCB yönetimi ile bağlantılı değildir. Bu durum hikiageşaya geldikleri yere bağlı olarak farklı nitelikteki ithamlar ve imajlar yüklediğini ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu makale, Sakuraba Kazuki’nin *Kırmızıgiller Efsanesi* romanında Sibiry tutsaklarının savaş sonrası geri dönüşünün (hikiage) “Midori’nin ağabeyi” figürü etrafında nasıl temsil edildiğini inceleyerek zorunlu geri göç ile kimlik, erkeklik, aile ve utanç ilişkisini çözümlemiştir. Romanın eleştirel söylem analizi ile okuması, Sibiry tutsaklarının yalnızca askerî bir yenilginin değil, aynı zamanda kolonyal geçmişin, savaş suçlarının ve savaş sonrası ideolojik yeniden yapılanmanın taşıyıcısı olarak konumlandırıldığını göstermektedir. Hikiageşa nüfusu, Japonya’nın kolonyal geçmişi ve savaş yenilgisi gibi unutulmak istenen bir dönemin bedene bürünmüş göstergeleri olarak konumlandırılmıştır.

Petersen'in göç tipolojisi açısından bakıldığında, Sibiryâ tutsaklarının Japonya'ya dönüşü, devletler arası anlaşmalar ve işgal rejimi çerçevesinde yürütülen zorunlu ve yönlendirilen bir geri göç örneğidir. Hareket ettirici etkenler, devlet ve ona denk toplumsal kurumlardır (SSCB, ABD, Japonya'daki Amerikan İşgal Kuvvetleri, Japon hükümeti). Bu göçler, göçmenlerin motivasyonları ve yaşam tarzları üzerinde derin bir dönüşüm yaratması bakımından yenilikçi göç kategorisiyle de kesişmektedir. Romanın yakın okuması, bu zorunlu geri göçü bireysel bir "uyum sorunu" ve nicel bir nüfus hareketi sorunu olmaktan çıkarır. Buna ek olarak 1945 sonrası Japon toplumunun kimleri içine alıp kimleri dışarıda bıraktığını belirleyen daha geniş bir sosyal gerçekliği tarihsel bağlama dayandırarak ortaya çıkarır.

Ravenstein'ın göç kanunları ve göçün demografik boyutuna ilişkin klasik tartışmalar, Japon İmparatorluğu'nun yıkılışıyla birlikte ortaya çıkan büyük geri göç dalgalarını nicel olarak anlamamızı sağlar. Ancak romanın yakın okuması, bu nicel hareketliliğin nitel yönlerini -kimlik aşınması, yer ve yerinden edilme, utanç ve intihar- görünür kılar. Midori'nin ağabeyi, ne tamamen içeride ne de tamamen dışarıda olan, arafta konumlanan bir figürdür; ailesi tarafından gömülmeye bile layık görülmeyen, ancak hatırası Midori ve Manyō'nun belleğinde ısrarla varlığını sürdüren bir eşik kişisidir.

Aile, romanda, Japon toplumunun temsilcisi olarak işler: Hem cinsel kimliğin "normal" kabul edilen biçimlerini yeniden üretir hem de "kadın-erkek" figürünü gözlerden uzak tutarak savaş yenilgisi ve esaretle ilişkili utancı denetim altında tutan ideolojik söylemi yeniden üretir. Erkeklik ise hem kolonyal militarizmin hem de savaş sonrası ekonomik kalkınma ideolojisinin taşıyıcısı olarak kurgulanır. Sibiryâ tutsaklığıyla damgalanan erkeklik, bu düzen içerisinde işlevsiz ve tehditkâr bir unsur hâline gelir. İntihar, savaş sonrası Japon toplumunun baskı ve ideolojik üretimi rejiminin birey üzerinde kurduğu baskının uç noktadaki ifadesi olarak Sibiryâ tutsaklarının toplumsal düzende kendilerine yer açamamasının nihai sonucu şeklinde sunulur.

Sonuç olarak *Kırmızıgiller Efsanesi*, savaşın ve göçün toplumsal hafıza içinde "bitmediğini," yalnızca sahne değiştirdiğini gösterir. Sibiryâ tutsakları ve genel olarak hikiageşa, Japon toplumunun resmî tarih yazımında sınırlı yer bulsa da günümüz Japon edebiyatında bastırılmış bir hafızanın geri dönüşü olarak varlığını sürdürür. Bu makale, Sibiryâ örneğinden hareketle geri dönüş ve yeniden yerleşme tartışmalarının damgalama, erkeklik, aile ve savaş sonrası Japon toplumu bağlamlarında yeniden düşünülmesi için bir analitik çerçeve önermektedir. Benzer bir yaklaşım, günümüz geri göç ve sığınma tartışmalarında da zorunluluk, utanç, dışlanma ve intihar eksenlerinde işleyen söylem ve rejimleri görünür kılmak için kullanılabilir.

Bu çalışma, postkolonyal hikiageşa göçünü toplumsal ve simgesel boyutlarıyla ele alarak geri göç sonrasında kimliğin yeniden inşa sürecini

incelemiştir. Araştırma, Sibirya tutsaklarının geri göçünü hukuken tamamlanmış ancak sosyolojik olarak askıda kalmış bir süreç olarak tanımlamaktadır. Geri dönenlerin aşınmış bir kimliğe sahip olduğu ve toplumda dışlanma, utanç ve intihar gibi sosyolojik ve ideolojik kontrol mekanizmalarının nesneleri haline geldiği ortaya konmuştur. “Kadın-erkek” figürü üzerinden yapılan çözümlemelerde ise bu göçün, 1945 sonrası erkeklik, ulusal kimlik ve aile yapısıyla ilişkisi gözler önüne serilmiştir. Bu çalışma, nüfusbilimin edebiyatla kesişiminde, zorunlu göçlerin ürettiği kimlik krizlerini ve dışlama söylemlerini yeniden düşünmeye çağırarak disiplinler arası yaklaşımların bu alandaki analitik kapasitesini genişletmektedir.

KAYNAKÇA

- Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2004). *The empire writes black*. Routledge.
- Bhabha, H. K. (2016). *Kültürel konumlanış* (T. Uluç, Çev.). İnsan Yayınları. (Orijinal eser yayımlanma tarihi 1994).
- Bosma, U., Lucassen, J., & Oostindie, G. (Eds.). (2012). *Postcolonial migrants and identity politics: Europe, Russia, Japan, and the United States in comparison*. Berghahn Books..
- Çoruk, E. (2023). Milliyetçilik teorilerinde yeni bir analiz birimi olarak cinsiyet. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi*, 5(1), 86-104.
- Dündar, A. M. (2008). *Japonya’da Türk izleri: bir kültür mirası olarak Mançurya ve Japonya Türk-Tatar camileri*. Vadi Yayınları.
- Dündar, A. M. (2013). An essay on the immigration of the Turk Tatars to Japan. *Annual Journal of the Asian Cultures Research Institute*, 48, 165-174.
- Dündar, A. M. (2024). Japonya Türk Tatar diasporası. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 75-89.
- Dündar, F. (2022). İmparatorluk sonrası göçler: Japon hikiageşa örneği. *Toplumsal Tarih*, 348,70-75.
- Dower, J. W. (1986). *War without mercy*. Pantheon Books.
- Dower, J. W. (1986). *Embracing defeat in the wake of World War II*. Norton and Company.
- Fairclough, N. (1992). Discourse and text: ILinguistic and intertextual analysis within discourse analysis. *Discourse & Society*, 3 (2), 193-217.
- Fujii, K. (2014). Hikiagesha wo meguru haijyo to hōsetsu: sengo nihon ni okeru “mō hitotsu no “tasha” mondai”. *Annual Review of the Institute for Advanced Social Research*, 11, 75-90.
- Güvenek, B. (2023). İntiharın bir gösterge olarak analizi: Nilgün Marmara ve Sadık Hidayet örnekleri. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 28, 104-117.
- Hall, S. (2015). Colonial discourse and post-colonial theory. In K.N (Ed), *Cultural identity and iaspora*. (pp.392-403). Routledge.
- Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığı. (2025, 10 Eylül). *Rusya Federasyonu Hükümeti Tarafından Sağlanan Sibirya Tutsakların İlişkin Belgeler*. <https://>

- www.mhlw.go.jp/topics/bukyoku/syakai/soren/itiran/
 Japonya Sağlık Çalışma ve Refah Bakanlığı (2025, 10 Eylül) . *Sibirya'da Tutsaklık Döneminde Hayatını Kaybedenler Hakkındaki Dökümanların İncelenmesi Hakkında*.
- Kiyomizu, S. (2018). *"Shiberia yokuryu" to reishenshi*. Iwanami Shoten.
- Özer, Ö. (2022). Eleştirel öylem çözümlemesi: haber örnekleri üzerinden bir inceleme. *Etkileşim*. 9, 36-54.
- Park, Y. (2013). "Hikiage bungaku"ni mimi wo katamukeru. *Ritsumeikan Gengo Bunka Kenyū*. 24 (4), 115-136.
- Park, Y. (2020). Re-nationalizing repatriated Japanese into post-war Japan: from imperial subjects to post-war citizens. *Sungkyun Journal of East Asian Studies*, 20 (1), 113-138.
- Petersen, W. (1958). A general typology of migration. *American Sociological Review*, 23 (3), 256-266.
- Ravenstein, E.G. (1885) The laws of migration. *Journal of the Statistical Society of London*, 48 (2), 167-235.
- Sakai, A. (2017). *Sengo Nihon ni okeru dansei dōuseiaisha heno "kanyō" to ken'o*. [Yayınlanmamış doktora tezi]. Meiji Üniversitesi
- Sakuraba, K. (2006). *Akakuchibake no Densetsu*Tōkyō Sōgensha.
- Salğar, H. (2019). Japon yazar Abe Kōbō'nun Yolun Sonundaki İşarete Doğru (Ovarışı Miçi no Şirube ni 終わりし道の標べに) eserinde memleket algısı: Mançukuo ve Japonya. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 42, 73-92.
- Salğar, H. (2024). Savaş sonrası Japonya'sında Amerikan etkisinin mimetik bir okuması: ko Toraberingu 1948. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 8 (2), 373-392.
- Shinchōsa Yayınevi (2025, 10 Eylül). *Sakuraba Kazuki*. <https://www.shinchosha.co.jp/writer/3504/>
- Shinmura, I. (2008). *Kōjien dai 6 han*. Iwanami Shoten.
- Shōgaku, T. (Ed). (1993). *Kokugo daijiten*. Shōgakukan.
- Sin, Y. (2015). Postcolonial approaches to migration in Asia. reflections and projections. *geography compass*. 9 (8), 432-444.
- Shin, H. (2010). Colonial legacy of ethno-racial inequality in Japan. *Theory and Society*, 39 (3/4), 327-342.
- Türk Dil Kurumu. (2025, 10 Eylül) *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Uslu Ak, B. (2021). Göç kavramı ve kuramları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8 (72), 1749-1758.
- van Dijk, A. T. (1993). Principles of critical discourse analysis. *Discourse & Society*, 4 (2): 249-283.
- Warner, F. W. (1949). Repatriate organizations in Japan. *Pacific Affairs*, 22 (3), 272-276.
- Yamada, K. (2004). Shiberia heno gaikokujin rōdosha tōshiteno yokuryū Nihonjin. *Ajia Kenkyū*. 8, 171-176.
- Yasuoka, K. (2014). Hikiagesha to sengo sihon shakai. *Shakai Kagaku*. 44 (3), 3-16.